

Hannu Salmi:

WAGNERIN VARJOSSA - JA LOISTEESSA

Suomen Wagner-Seuran viisivuotinen taival

Suomalaisen wagnerismin esihistoriaa

Suomen Wagner-Seura täytti keväällä 1996 viisi vuotta. Klassisen musiikin harastusyhdistyksiä on Suomessa erittäin vähän, mutta Wagner-yhdistyksillä on poikkeuksellisen laaja, kansainvälinen historia. Kaikkien aikojen ensimmäinen Wagner-yhdistys syntyi 125 vuotta sitten Mannheimissa. Musiikkikustantaja Emil Heckelin kesäkuussa 1871 perustama Richard-Wagner-Verein toimi Wagnerin musiikista ja ajatuksista innostuneiden mannheimilaisten keskustelufoorumina. Pian myös itse maestro, Wagner, pani ilahtuneena merkille yhdistystoiminnan mahdollisuudet ja kannusti muitakin kaupunkia lähtemään samalle tielle. Saksa oli yhdistynyt vuoden 1871 alussa, ja Wagner oli toiveikkaana kuvitellut, että uusi valtio lähtisi tukemaan Bayreuthin oopperajuhlia runsaalla kädellä. Tämä toive kariutui nopeasti, ja Wagnerin oli mietittävä muita rahoitusmahdollisuuksia. Yhdistykset olivat yksi mahdollinen tapa juuri Bayreuth-projektin tukemiseen. Mannheimin seuran sisaryhdistyksiä syntyi nopeasti eri puolilla Saksaa. Kattojärjestyksiä luotiin Bayreuther Patronatverein, nykyisen Richard-Wagner-Verbandin edeltäjä. Yhdistyksen kannattajajäsenet saattoivat lunastaa etukäteen *Patronatscheinin*, joka oikeutti tiettyyn määrään lippuja tulevilla festivaaleilla.

Patronatverein sai nopeasti tukipisteen myös Suomesta. Richard Faltin rekrytoitiin yhdistyksen Suomen edustajaksi. Varsinaisia alayhdistyksiä ei meille vielä tuossa vaiheessa syntynyt, mutta Faltin kaupitteli suoraan patronaattiyhdistyksen jäsenyyttä 15 Saksan markan hintaan.

Kovin vilkasta ei suomalaisten kiinnostus Wagneriin ainakaan yhdistysmielessä ollut. Rahatulva Helsingistä Bayreuthiin katkesi kahden vuoden jälkeen vuonna 1878. Paljon konkreettisemmän eleen yhdistystoiminnan hyväksi teki Martin Wegeliuksen vetämällä Wagnerföreningen-nimistä seuraa talvella 1898-99. Wagnerföreningen oli ensimmäinen suomalainen Wagner-yhdistys. Se oli lähinnä musiikinopiskelijoiden ja -harrastajien foorumi, jossa oli tarkoitus yhdessä opiskella Wagnerin teoksia seuraavan kesän festivaaleja varten. Minkäänlaista kytchentä Bayreuthin piiriin rahankeräystoimintaan tällä harastusyhdistyksellä ei ollut. Wagnerföreningen oli tilapäinen kokoonpano, joka eli pitkälti Wegeliuksen innostuksen va-

rossa. Kun Wegeliuksen voimat ehtyivät, kiihtui myös yhdistys.¹

Uusi yhdistys syntyy

Seuraavan kerran Wagner-yhdistys syntyi Suomessa melkein sata vuotta myöhemmin, keväällä 1991, kun joukko Wagner-harrastajia Uolevi Karrakosken johdolla kokoontui Suomen Wagner-Seuran perustavaan kokoukseen. Perustavassa kokouksessa Karrakosken kotona 23. toukokuuta 1991 olivat isännän lisäksi läsnä - oikeusministeriön lähteneen rekisteröinti-ilmoituksen mukaan - Risto-Matti Karrakoski, Martti Parkkari, Veikko Tuohimaa ja Veli Vuorio.² Hallitukseen valittiin samassa kokouksessa myös poissaoleva Raimo Lintuniemi.

Yhdistyksen perustajat eivät olleet tietoisia edellisen vuosisadan Wagner-yhdistyksistä, ja ideologisesti ryhmä oli enemmän Wagnerföreningenin kuin patronaattiyhdistyksen perillinen. Tavoitteena ei ollut lunastaa lippuja maailmankuululle festivaalille, vaan tehdä tunnetuksi Richard Wagnerin ajatuksia ja teoksia. Suomen Wagner-Seuran sääntöihin yhdistyksen tavoitteet ja tehtävät kirjattiinkin seuraavasti:

Yhdistyksen tarkoituksena on tehdä tunnetuksi Wagnerin tuotantoa ja koota tähän toimintaan asian harrastajia ja musiikin ammattilaisia. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys järjestää luentoja, keskustelutilaisuuksia ja matkoja. Yhdistys pyrkii vaikuttamaan konserttien ja musiikkinäyttämöiden ohjelmistoon kiinnittämällä huomiota Wagnerin musiikkiin mahdollisena vaihtoehtona. Suomen Wagner-seura pyrkii myös tiedottamaan Suomessa ja ulkomailla järjestettävistä Wagner-esityksistä sekä myös mahdollisuuksiensa mukaan tukemaan Wagnerin musiikkia esittäviä taiteilijoita ja musiikin opiskelijoita. Yhdistys pyrkii luomaan yhteyksiä ulkolaisiin Wagner-seuroihin.

Seuran perustamisen motiivit eivät olleet politiikassa eivätkä suomalaisen Wagner-yhdistysperinteen elvyttämisessä. Kaikki lähti liikkeelle intohimoisesta musiikin harrastuksesta ja havainnosta, ettei Wagnerin musiikki ollut saanut Suomessa juuri minkäänlaista asemaa ja merkitystä. Ratkaiseva anos koko toiminnan käynnistämiseksi oli Uolevi Karrakoskella. Hänelle kipinän antoi Tampere-talon *Parsifal*-esitys 11.5. 1991. Wagner-Seuran ensimmäisessä julkaisussa Karrakoski totesi: ”Henkilö-

kohtaisesti koin asian kaksitapahtumaisena; ensin myönteisenä, suurena voittona, joka tekisi Wagnerin tunnetuksi maassamme, sitten pettymyksenä, koska eräässä arvostelussa annettiin varsin kielteinen kuva Wagnerin musiikista.”³ Tämä arvostelu oli Jarmo Kokkosen kirjoitus ”Oopperaa vai konserttia” Turun Sanomissa 13.5.1991. Kokkosen arvostelu alkaa tunnustuksella:

Heti aluksi on pakko myöntää, että olematta mikään varsinainen antiwagneristi säveltäjän musiikki on jäänyt minulle etäiseksi. Keskeisiin syy liittyyneen Wagnerin ajatusmaailmaan ja sävellystyön ulkopuoliseen toimintaan. Antisemitismi, ihmiskunnan oma kainenmerkki oli syöpyntynyt häneen liian voimakkaasti.

Toisaalta en voinut Parsifalia seurata, sillä en ollut vetämättä suoraa yhteyttä Wagnerin ja Hitlerin tekojen välille.⁴

Karrakoskea ärsytti todennäköisesti Wagnerin ja Hitlerin väistämätön assosiointi toisiinsa, vaikka Wagner kuoli jo vuonna 1883, 50 vuotta ennen Hitlerin valtaannousua. Miksi Wagnerin musiikista ei saanut nauttia ilman itsesyöttöä? Wagner-Seuran julkaisussa Karrakoski jatkaa: ”Sanoin tällöin vaimolleni, että jotain pitäisi asialle tehdä, ja hän kehotti minua perustamaan Wagner-seuran asian oikaisemiseksi.”⁵ Vanhalle Suomi-Neuvostoliitto-Seuran ja Suomi-Amerikka-Seuran aktiiville yhdistystoiminta oli luonnollinen vaihtoehto kulttuuripoliittisen vaikuttamisen väylänä. Karrakoski itse mielikkin yhdistyksen juuri vastakulttuuriseksi toiminnaksi.⁶ Varmaa on, etteivät kaikki yhdistyksen hallituksen jäsenet suhtautuneet tilanteeseen yhtä voimakkaasti, ”vääryytenä”, mutta yhdistyksen ensiaskeleisiin vastakulttuurisella asenteella oli merkitystä.

Monissa tulevaisuus jäsenissä sana ”Wagner-yhdistys” herätti pelkoja ja ennakkoluuloja. Perustajajäseniin kuulunut säveltäjä Martti Parkkari ajautui mukaan sattumalta. Kriitikko Seppo Kallio oli kertonut Karrakoskelle Parkkariin ”wagneriaanisuudesta”, minkä seurauksena Parkkari rekrytoitiin mukaan. Näin jälkepäin Parkkari tunnustaa, että hän aluksi oudoksui koko yhdistystä. Perustajajäsenistä sekä Vuorio että Tuohimaa olivat Karrakosken tuttuja ja taustaltaan lojhalaisia (samoim ensimmäisen johtokunnan jäsen Lintuniemi). Koska Tuohimaa oli vasemmistolainen, Parkkari arveli, ettei yhdistys kai sentään kovin vaarallinen voinut olla.⁷ Wagner-yhdistys luultavasti herätti fasismin tai

oikeistolaisuuden pelkoja muissakin, koska Turun Sanomien kulttuuritoimittaja Jyrki Vuori ihmetteli Parkkarille avoimesti, miten tämä - vanhana vasemmistolaisena - oli saattanut liittyä tällaiseen fasistiyhdistykseen.⁸

Pelot purkautuivat jo heti perustamisen jälkeen. Risto-Matti Karrakoski ei nimittäin ollut alkuperäisessä perustamiskokouksessa mukana, mutta hänen nimensä liitettiin mukaan tilanteessa, jossa yksi perustajajäsenistä erosi, ennen kuin rekisteröinti oli ehditty edes suorittaa! Eronnut perustaja (jonka nimeä en voi tässä mainita) totesi kuullessaan, miten Wagnerin musiikkia oli käytetty keskitysleireillä ja halusi nimensä pois kaikista yhdistyksen asiakirjoista. Koska rekisteröinti-ilmoitus oli jo ehtinyt lähteä oikeusministeriöön, perustajan nimi poistettiin valkolakalla ja tilalle kirjattiin Risto-Matti Karrakoski.⁹ Monissa yhdistyksen alkuvaiheen julkisissa asiakirjoissa ei tosin mainita sen paremmin eronnutta perustajaa kuin varamiestäkään! Esimerkiksi yhdistyksen ensimmäisessä jäsenkirjeessä mainitaan perustavassa kokouksessa olleen vain neljä henkeä: Uolevi Karrakoski, Martti Parkkari, Veikko Tuohimaa ja Veli Vuorio!¹⁰

Suomen Wagner-Seuran perustajien taustat joka tapauksessa osoittavat, että loppujen lopuksi oli kyse hyvin epäpoliittisesta yhdistyksestä: pelot osoittautuivat aiheettomiksi ja eronnut perustajajäsenkin on sittemmin liittynyt yhdistykseen. Esikuvana Karrakosken mielessä kummittelivat enemmän englantilaisen Berlioz-seuran kaltaiset kulttuuriyhdistykset kuin perisaksalaiset politisoituneet Wagner-seurat. Suomen Wagner-Seuran perustajien piirissä oli sekä Kokoomuksen että Vasemmistoliiton kannattajia, mutta he löysivät yhteisen maailman Richard Wagnerin oopperoista.

”Vaarallinen Wagner”

Julkisuudessa Wagner-Seuran perustaminen herätti melko paljon huomiota: turkulaisten lehtien lisäksi Helsingin Sanomat uutisoi seuran perustamisen. Yhdeksi yhdistyksen tavoitteeksi oli asetettu konserttimatkojen järjestäminen. Helsingin Sanomat siteerasikin Uolevi Karrakoskea, jonka mukaan ensimmäisenä toimintavuonna ooppera- ja konserttimatkoja ”ei voida kuitenkaan [nyt] järjestää, koska meillä ei esitetä 1991-92 ainoatakaan Wagnerin teosta”.¹¹ Tätä tilannetta, Wagnerin musiikin puutetta julkisuudesta, yhdistys lähti tarmokkaasti korjaamaan. Syyskuun 11. päivänä 1991 päivätyssä kirjeessä Turun Kaupunginorkesterin johtokunnalle pyrittiinkin kiinnittämään huomiota siihen tosiasiaan, että Wagnerin musiikki oli jokseenkin täydellisesti kadonnut konsertti-ohjelmistoista. Vetoimuksessa, joka lä-

hetettiin myös kulttuurilautakunnalle, toettiin edelleen:

Keski-Euroopassa, erityisesti Englannissa Wagnerin oopperoiden orkesteriosuuksista muodostetut sarjat ovat yleisiä sinfoniaorkesterien konserteissa. Kokonaisuudestaan irrotettunakin nämä sävellykset tuovat esiin Wagnerin orkesterin käytön ja ovat kiinnostavia elämyksiä. Esimerkkinä tästä voidaan mainita Helsingin Kaupunginorkesterin konsertissa syksyllä 1990 toteutettu Nibelungen-sarja, joka oli yleisö- ja arvostelumenestys. Nykyinen Turun Kaupunginorkesteri ei tarvitsisi paljoakaan vahvistusta sarjan esittämiseen.¹²

Tämä vetoamus kantoi lopulta hedelmää, kun Turun Kaupunginorkesteri järjesti Wagner-konsertin huhtikuussa 1993.

Yhdistyksen ensimmäisen toimintavuoden teemaksi kohosi kuitenkin poliittinen Wagner. Suunta oli väistämätön, koska ilmeisin Wagneriin liittyvä assosiaatio julkisuudessa oli juuri Wagnerin ja natsismin ”liitto”. Yhdistys käynnisti toimintansa näyttävästi kutsumalla yleisötilaisuuden esitelmöitsijäksi Hannu Taanilan, joka luennoi 3.10.1991 Turun pääkirjaston musiikkiosaston kokoushuoneessa aiheesta ”Vaarallinen Wagner” peräti 86-henkiselle yleisölle. Taanila ihmetteli, miksi Wagneriin pitää ”suhtautumalla suhtautua”, kun useimmat musiikin klassikot ovat vain säveltäjiä säveltäjien joukossa. Esitelmä keräsi runsaan yleisön, ja Aamuset totesikin, että ”tilaisuus oli niin virkeä ja hauska, että uudelleen menee koska tahansa”.¹³ Turun Sanomissa Hannu Wuorela huomautti kuitenkin sarkastisesti: ”Luennon ja sen jälkeen virinnee keskustelun musiikillinen anti tiivistyikin toteamukseen, että Wagner oli vähintään yhtä hyvä säveltäjä kuin moni muu.”¹⁴

Wagnerin poliittisen puolen käsittelyä jatkettiin 23.10. Svenska klubbenilla järjestetyssä keskustelutilaisuudessa, jossa Hannu Salmi kertoi Wagnerin poliittisesta toiminnasta ja Israelin suurlähetystön ensimmäinen sihteeri Miriam Asif suhtautumisesta Wagnerin musiikkiin Israelissa.¹⁵ Julkisuus ei ollut yhtä kiihkeä kuin edellisessä tilaisuudessa, mutta yleisö riitti. Tietyllä tavalla poliittisten kytkentöjen läpikäyminen oli Wagneriin liitettyjen assosiaatioiden välttämätöntä purkamista, eräänlainen katharsis, jonka jälkeen puhuminen musiikista tuli mahdolliseksi. Vasta tämän käynnistysvaiheen jälkeen huomio kiinnittyi enemmän itse musiikkiin. Yhdistyksen säännöissä painotus on selkeästi musiikillinen, vaikkei ”Wagnerin tuotantoa” olekaan rajattu vain oopperoihin. Kun vuosi 1992 koitti, poliittinen Wagner siirrettiin syrjään ja toiminta keskittyi enemmän musiikilliseen puoleen. Uudelleen poliittinen teema nostettiin esiin vasta lokakuussa

1994, kun yhdistys järjesti musiikkikirjastossa luentotilaisuuden ”Wagner ja rasismi”.¹⁶

Käännekohta

Taloudellisesti Suomen Wagner-Seura lähti liikkeelle miltei absoluuttisesta nolapisteestä, puheenjohtajan oma kukkaro toimi usein katastrofirahastona. Toimintaa rahoitettiin jäsenmaksutuloin, mutta jäsenkunta karttui verkkaisesti. Alkuvaiheessa johtokunta puhui ympäri lähinnä omia tuttaviaan, mutta vähitellen joukkoon eksi vapaaehtoisiaakin. Syyskuussa 1991 seuralla oli jo 26 jäsentä.¹⁷ Vuoden 1992 lopussa määrä oli 54, joista 28 Turun seudulta.¹⁸ Seuran laajenemista kuvastaa myös hallituksen kokouksen laajeneminen ”lohjalaisten” ulkopuolelle. Vuonna 1992 seuran hallitukseen tulivat uusina jäseninä Antti Uotila (sihteeri), Sirpa Raulamo, kriitikko Matti Lehtonen ja tutkija Hannu Salmi. Yliopistokytentä vahvisti Helsingin yliopiston musiikkitieteen professorin Eero Tarastin rekrytoiminen ensimmäisen musiikkiaiheisen yleisöluennon pitäjäksi 29. tammikuuta 1992. Aiheena olivat myydit Wagnerin oopperoissa.¹⁹ Jäsenmäärän kasvu antoi paremmat mahdollisuudet esitelmätilaisuuksien järjestämiseen. Lisärahoitusta saatiin KSL:stä ja OK-opintokeskuksesta.²⁰

Vähäisistä resursseista huolimatta Wagner-seura onnistui kokoamaan kiinnostavan ohjelman ja kutsumaankin Turkuun nimekkäitä vieraita. Sunnuntaina 22.3.1992 OK-opintokeskuksen tuella seura onnistui saamaan vieraakseen ka-

pellimestari Leif Segerstamin, joka esitelmöi Hotelli Parkin kabinetissa ja kertoi musiikkinäytteen Wagner-johtamisen ongelmista.²¹ Heti seuraavalla viikolla käynnistyi Matti Lehtosen vetämän opintokerho, jossa lähiluettiin yhdessä - Wegeliuksen Wagnerföreningenin tapaan - Wagnerin *Tannhäuseria*.²² Samana keväänä oli tarkoitus järjestää myös seuran ensimmäinen konserttimatka Helsinkiin Finlandia-talolle, jossa Karita Mattila 23.4. esitti harvinaisia Wagnerin Pariisin-kauden (1839-40) lauluja. Kiinnos-

tusta ei kuitenkaan ollut riittävästi, ja matka jouduttiin peruuttamaan.²³

Vuoden 1992 aikana järjestettiin vielä kolmas yleisöluento 5.10. hotelli Parkissa, jossa FL Henry Bacon luennoi yli 30 kuulijalle *Parsifalista*. Syksy 1992 oli näennäisesti hiljainen, mutta monia merkittäviä asioita tapahtui. Hallituksen kokouksessa 9. syyskuuta 1992 päätettiin ryhtyä energisemmin järjestämään konserttimatkoja ja parantamaan jäsenkunnan mahdollisuuksia kuulla Wagneria. 29. tammikuuta 1993 Woldemar Nelsson saapuisi Helsinkiin johtamaan Radion sinfoniaorkesteria, jonka solisteina esiintyisivät Edda Moser, Poul Elming ja Jörgen Klint. Samalla päätettiin järjestää kesällä 1993 oopperamatka Tukholman kuninkaalliseen oopperaan, jonka ohjelmistoon oli tulossa Götz Friedrichin ohjaama *Nürnbergin mestarilaulajat*. Matka toteutui lopulta 8. kesäkuuta 1993.²⁴

Toinen merkittävä päätös syyskuun 9. päivän kokouksessa oli stipenditilin perustaminen. Pirkko Karrakoski oli lahjoittanut 5000 markkaa stipendin jaettavaksi. Kokouksessa 22. lokakuuta 1992 stipendi päätettiin antaa Kangasniemen laulukilpailun voittajalle, baritoni Kai

Valtoselle.²⁵ Oli tietyllä tavalla paradoksaalista, että yhdistys kykeni antamaan stipendin, vaikka se oli koko ajan vararikon partaalla. Utisoidessaan stipendin Turkulainen totesikin kontrastina, että seura oli ”taloudellisissa vaikeuksissa”.²⁶ Seuraavan stipendinsä seura jakoi 5-vuotisjuhlien yhteydessä 30. maaliskuuta 1996 Johanna Rusaselle!²⁷

Syyskuun 1992 kokouksessa keskusteltiin myös Wagner-seuran mahdollisesta liittymisestä Wagner-Verbandiin. Pöytäkirjassa todetaan vain lakonisesti, että ”asia päätettiin siirtää”.²⁸ Siirtämisen syytä oli tosiasia, että Wagner-Verband vaati 1700 markan jäsenmaksun, mihin yhdistyksellä ei yksinkertaisesti ollut varaa. Tarton Wagner-seuran aktiivi Loone Kaust oli vierailullä keväällä 1992 Turussa ja kertonut yhdistystoiminnasta

Virossa. Tarton seura oli juuri eronnut Tallinnan Wagner-seurasta. Elokuussa 1992 Loone Kaust matkusti Bayreuthin oopperajuhlille, tapasi siellä Verbandin puheenjohtajan Josef Lienhartin ja kertoi, että nyt myös Suomessa oli Wagner-yhdistys. Tuloksena oli, että Lienhart soitti Uolevi Karrakoskelle marraskuussa 1992, vain hieman johtokunnan pessimististen keskustelujen jälkeen. Lienhart kertoi, että Venäjän ja Baltian Wagner-seurat oli vapautettu jäsenmaksusta. Suomi menisi samaan kategoriaan ja sai maksuvapauden vuodeksi 1993!²⁹ Tämä keskustelu muutti kaiken, ja vuodesta 1993 lähtien Suomen Wagner-Seura kuului Wagner-Verbandiin. Monimutkaisten vaiheiden jälkeen Richard Faltinin unelma liittymisestä Bayreuthin patronaattiyhdistykseen oli siis toteutunut! Patronaattiyhdistyksen perinteitä jatkava Verband tarjosi jäsenistölleen mahdollisuuden kokea Bayreuthin festivaalien tunnelma. Jokainen alayhdistys saa jäsenistön määrään suhteutetun lippukiintiön. Suomen osalta tämä toteutui kuitenkin vasta vuoden 1994 festivaalien kohdalla.

Syksyllä 1992 laskettiin siis perusta monille Suomen Wagner-Seuran keskeisille toimintamuodoille. Yksi tällainen oli julkaisu. Alunperin seuran ensimmäisen julkaisun piti ilmestyä jo keväällä 1992, mutta työ viivästyi. Ensimmäisessä numerossa Karrakoski summasi seuran siihenastisen historian, Hannu Salmi pohdiskeli Wagnerin mahdollista Imatran vierailua keväällä 1863 ja Matti Lehtinen analysoi Wagnerin sankaritenorirooleja. Mukana oli myös Karrakosken kirjoitus Wagner-orkesterista sekä Harry Kupferin haastattelu.³⁰ Tätä kirjoittaessa julkaisuja on ilmestynyt jo kahdeksan. Syksystä 1993 lähtien lehteä on toimittanut Markku Lulli-Seppälä, joka on antanut sille näyttävän ulkomuodon. Julkaisu on ollut myös sisällöltään laadukas ja lisännyt olennaisesti suomenkielisen Wagner-kirjallisuuden määrää.

Kansainvälistymisen vuosi

Seuran taloudellinen ahdinko jatkui vielä vuonna 1993, vaikka kasvava jäsenmäärä toi koko ajan helpotusta tilanteeseen. Vuoden 1993 lopussa jäsenmäärä oli jo 108 henkeä ja siten lähes kaksinkertainen edelliseen vuoteen nähden.³¹ Olennainen merkitys talouden vähittäiseen kohenemiseen oli Peter Häggblomilla, joka tuli seuran hallitukseen keväällä 1993. Tilintarkastajan ammattitaidolla hän lähti luotsaamaan seuran raha-asioita.

Vuosi 1993 merkitsi myös monien edellisen syksyn aloitettujen projektien täyttymistä. Vuodesta tuli seuran siihenastisen historian aktiivisin. Yleisötilaisuuksia oli yhdeksän kappaletta tammi-kuun ja marraskuun välisen aikana! Tä-

män lisäksi toteutui konserttimatka Helsinkiin ja oopperamatka Tukholmaan syksyllä tehtyjen kaavailujen mukaan. Tammikuiseen Helsingin konserttiin välitettiin 78 lippua. Tukholmaan taas lähti 42 seuran jäsentä Götz Friedrichin *Mestarilaulajia* katsomaan.³²

Kevään 1993 ehdoton huippuvieras oli Estonia-teatterin kapellimestari Eri Klas, joka on johtanut Wagneria Tallinnan lisäksi mm. Tukholmassa ja Pariisissa. Eri Klas luennoi 30-henkiselle kuulijakunnalle Wagner-johtamisesta hotelli Parkissa 2. helmikuuta 1993.³³ Seuran johtokunta, erityisesti puheenjohtaja Karrakoski, on aina huolehtinut hyvin julkisuudesta ja tehnyt työt yleisöön vetoavien luennoitsijoiden haalimiseksi. Karrakoski lähti maaliskuussa 1993 uhkayritykseen ja kirjoitti itse Seppo Heikinheimolle tavoitteenaan saada anti-wagneriaani puheenvuoro keskustelua kirvoittamaan. Heikinheimo vastasi 8. huhtikuuta ja kieltäytyi kunniasta:

...ehdotuksenne, että tulisin seuraanne puhumaan Wagnerista, ei minua kiinnosta: Wagnerin musiikki on mielestäni sietämättömän pitkäveteistä ja sillä siisti.³⁴

Sen sijaan Heikinheimo ilmoittautui halukkaaksi kääntämään Wagnerin *Mein Lebenin* suomeksi, jos vain rahoitus löytyisi. Heikinheimon mukaan vain tuhat ennakkotilausta olisi riittänyt kattamaan käännskulut. Seura ei kuitenkaan lähtenyt taloudellisesti hankalana ajankohtana moiseen yritykseen, vaikka *Mein Lebenin* kääntäminen houkuttelikin. ”Jos teillä on seurassa Wagner-fanaatikkoja”, kirjoitti Heikinheimo kirjeensä päätteeksi, ”niin pankaa nyt tuulemaan tässä elämäkertasi-asia!” - Ilmeisesti fanaatikkoja ei löytynyt tarpeeksi.

Kevään 1993 ehdoton huipennus koitettiin 23. huhtikuuta. Turun Kaupunginorkesteri vastasi seuran syksyllä 1991 esittämään vetoomukseen ja esitti orkesterisarjan *Nibelungein sormuksesta*, kapellimestarina Pertti Pekkanen. Konsertin jälkeen yhdistys järjesti Nibelungen-karonkan ravintola Hamburger Börsin Jugend-salissa. Raimo Lintuniemen isännöimään iltaan oli saapunut 106 henkeä, seuran historian ennätysyleisö. Karonkkaan odotettiin vieraaksi myös legendaarista bassoa Matti Salmista, mutta tämä saatiin seuran vieraaksi vasta elokuussa. Syksy oli yleisöluentojen suhteen todella aktiivinen. Salmisen vierailua seurasivat kansallisoopperan dramaturgin Jussi Törnwallin luento *Götterdämmerungista* 30. syyskuuta, Henry Bacon analyysi Wagnerin vaikutuksesta elokuvamusiikkiin 18. lokakuuta ja Eero Tarastin esitelmä *Valkyyrian* toisen näytöksen toisesta kohtauksesta 23. marraskuuta. Näiden lisäksi seura osallistui Helsingin yliopiston musiikkiseuran Bayreuth-tapahtumaan 22. marraskuuta ja

järjesti videoillan Turun kulttuurikeskuksessa 29. marraskuuta.³⁵

Vuosi 1993 oli aktiivinen, mutta kauaskantoisinta oli toiminta kansainvälisellä alueella. Tukholman matkan aikana järjestettiin yhteistapaaminen Ruotsin Wagner-Seuran kanssa. Samalla sovittiin, että suomalaiset saapuisivat seuraavanakin vuonna katsomaan Götz Friedrichin *Lohengrinia*. Tuossa vaiheessa ei vielä ollut tietoa pääsystä Bayreuthin oopperajuhlille, joten ruotsalaiset antoivat hyviä neuvoja siitä, miten tulisi menettellä. Svenska Wagner-Sällskapetin aktiivi Hans Beeck kirjoitti vain pari päivää vierailun jälkeen, että paras tapa oli kirjoittaa Bayreuthin lippukassan johtajalle Inge Wolfille, joka, kuulemma, oli lippuasioissa vaikutusvaltaisempi kuin Wolfgang ja Gudrun Wagner!³⁶

Toinen kansainvälisen toiminnan suunta oli Viro. Loone Kaust oli kutsunut Suomen Wagner-Seuran vierailulle 22. toukokuuta 1993 järjestettäviin ”Wagnerin syntymäpäiväjuhliin”. Yhteismatka ei tullut mitään, mutta Uolevi Karrakoski osallistui tilaisuuteen ja kertoi suomalaisten terveiset. Tilaisuus alkoi konsertilla, jonka jälkeen seurasi esitelmää (puhujina mm. Leo Normet ja Kristel Pappel). Päivä päättyi Tarton tuomiokirkon valaistuilla raunioilla, joissa esitettiin *Tannhäuserin* loppukohtaus puhenäytelmänä.³⁷

Vuonna 1993 yhteydet kehittyivät tiiviiksi myös Lontoon 1760-jäsenisen Wagner Societyyn, Itävallan Wagner-Seuran ja Barcelonan Wagner-Seuran kanssa. Lontoon yhdistys otti Suomen Wagner-Seuran ulkojäsenekseen ja on siitä lähtien lähettänyt julkaisuja.³⁸ Vuosi 1993 oli niin ikään ensimmäinen vuosi 8000-jäsenisessä Richard-Wagner-Verbandissa. Ensimmäisenä vuonna seura sai lunastaa 32 lippua vuoden 1994 festivaalille. Jotta vaikeasti saatavien lippujen jakaminen onnistuisi solidaarisesti, hallitus päätti arpoa liput kaikkien kiinnostuneiden jäsenten kesken. Päätettiin myös, että ”voittajat” eivät saisi olla mukana seuraavan vuoden arvonnassa.³⁹ Vuoden 1994 liput olivat *Tristanin ja Isoldeen* (5.8.) ja *Parsifaliin* (7.8.), ja lähtijöitä oli lopulta 16. Syksyn julkaisussa Petri Salin raportoi helteisen Bayreuthin kuulumisesta. ”Hakaniemen kauppahallia” muistuttavassa Festspielhausissa suomalaiset wagneriaanit saivat ”ekstaasia, puhdasta ekstaasia”.⁴⁰

Kulttuurijärjestö vakiintuu

Uolevi Karrakosken ajatus Wagner-Seurasta vastakulttuurisena toimijana alkoi vuoden 1993 lopulla tuntua aikansa eläneeltä: seura oli vakiinnuttanut asemansa. Toiminta oli monipuolista ja vilkasta. Ensimmäisinä vuosina käyttövoimaksi oli vielä haikailtu perinteistä vastakkainasettelua wagneriaaneihin ja

antiwagneriaaneihin. Yhdistyksen hallitus oli esimerkiksi Taanilan esitelmän alla vakuuttunut siitä, että juuri tämä vastakkainasettelu puhkeaisi esiin. Heikinheimoakin oli kalasteltu tämän teeman vuoksi. Vuosina 1993-94 tilanne oli kuitenkin jo hyvin toisenlainen. Wagner ei ollut enää kynnyskysymys, vaan hyväksytty osa musiikinharrastusta. Tätä todisti osaltaan Ylen Ykkösen 29. lokakuuta 1994 järjestämä suora lähetys *Kyllä vai ei Wagnerille*, jonne Yleisradio kustansi myös seuran jäseniä mestariaan puolustamaan, mutta lopulta minkäänlaista vastakkainasettelua ei edes syntynyt!⁴¹

Vuonna 1994 voitiin todeta myös, että seuran taloudelliset ongelmat olivat takanapäin. Tähän elpymiseen vaikuttivat jäsenmäärän kasvun ohella tuki-jäseniltä saadut lahjoitukset. Tuskin kukaan vuoden 1991 perustajajäsenistä uskoi, että Suomen Wagner-Seuran jäsenmäärä voisi kasvaa parin sadan tuolle puolelle! Kun sylvesteripäivänä 1993 jäseniä oli 108, vuoden 1994 lopussa niitä oli 197. Joulukuun 14. päivänä 1995 jäsenkirjeessä määräksi todettiin jo 262.⁴² Tällä hetkellä ollaan yli 320 jäsenessä! Voiko parempaa osoitusta klassiseen musiikkiin keskittyvän kulttuurijärjestön tarpeellisuudesta ollakaan? Oma osuutensa jäsenmäärän kasvuun on varmasti ollut sillä tosiasialla, että tällä hetkellä seuran jäsenyys on lähestulkoon ainoa realistinen tapa päästä Bayreuthin festivaaleille. Tämäkään ei tosin selitä kaikkea, sillä kun vuonna 1996 saatiin 16 korttia Ringiin, halukkaita ei tuntunut löytyvän...

Vuosien 1994-95 aikana seuran toiminta jatkui pääpiirteissään edellisen vuoden linjoilla. Seura järjesti oopperamatkoja mm. Berliinin Deutsche Operin Helsingin vierailuun (*Tannhäuser*) 10. huhtikuuta 1994⁴³, *Lohengrinin* esitykseen Kansallisoopperaan 13. kesäkuuta 1994⁴⁴, Helsingin kaupunginorkesterin Wagner-konserttiin 24. maaliskuuta 1995, Tukholman *Parsifaliin* 22. huhtikuuta 1995 ja Göteborgin uuden oopperatalon *Lentävään hollantilaiseen* 11. kesäkuuta 1995.⁴⁵ Vuoden 1991 tilanteeseen nähden kaikki oli toisin. Kaudella 1991-92 Wagneria ei yksinkertaisesti Suomessa kuullut, mutta muutamassa vuodessa ongelma oli hävinnyt. Epäilemättä ilmiö oli kansainvälinen: Wagner-repertoaarin määrä on kasvanut kaikkialla maailmassa.

Luentotoiminta on viime vuosien aikana jatkunut aktiivisena, mutta yhtä suurta julkisuutta ei ole enää ollut tarvetta tavoitella. Yhteisen opiskelun ja tiedonhankinnan ilmapiiriä tehostettiin järjestämällä hallituksen talkootyön luentosarja, joka palvelisi jäsenistöä. Tämän sarjan aikana mm. Uolevi Karrakoski kertoi Wagnerin elämästä 21.11.1994 ja Martti Parkkari Wagnerin merkityksestä 30.11.1994.⁴⁶ Uudesta tiedonintressistä kertoi sekin, että seura uskaltanut järjes-

tämään luentoja myös Wagnerin lähipiirin hahmoista, Nietzschestä ja Schopenhauerista. Nietzscheen 150-vuotisjuhlan kunniaksi Tuomas Tolonen luennoi Turun Kulttuurikeskuksen harmaassa salissa 27.4.1994.⁴⁷ Marita Airakorpi taas kertoi Arthur Schopenhauerin vaikutuksesta Wagneriin FYSIn tiloissa 1.11.1995.⁴⁸

Viime vuosien uusi aluevaltaus yhdistystoiminnassa on ollut Internet, maailmanlaajuinen tietokoneverkko, jossa syksystä 1995 lähtien on ollut nähtävillä myös Suomen Wagner-Seuran kotisivu, sekä suomeksi että englanniksi. Aiemmin vain Hannoverin Wagner-yhdistys oli laittanut perustietonsa kansainväliseen levitykseen. Sittenkin mukaan on tullut myös New Yorkin Wagner-seura. Jatkossa Internetin kautta on tarkoitus julkistaa uudet jäsenkirjeet ja muuta seuran toimintaan liittyvää aineistoa.⁴⁹

Suomen Wagner-Seuran viisivuotinen toiminta kulminoitui 30.3.1996 järjestettyyn juhlapäivään, joka osoitti, että yhdistys oli vakiinnuttanut asemansa. Turun konservatorioissa järjestetyssä seminaarissa ”Suomi Ringin kynnyksellä” pohdittiin Wagnerin asemaa ja merkitystä hieman ennen Kansallisoopperan *Reininkullan* ensi-iltaa. Juhlapäivä jatkui Wäinö Aaltosen museossa paneelikeskustelulla ja ilmaiskonsertilla, jota kuunteli täpötäysi sali. Ilta päättyi Svenska klubbenin vuosijuhlaillalliseen salongimusiikin säestyksellä. Seura on maineensa kukkuloilla, mutta muutos vuoden 1991 vastakulttuurisesta yhdistyksestä on ollut huikea. Yhdistys on myös pystynyt vastaamaan useimpiin tavoitteisiinsa ja laajentamaan suomalaista Wagner-tarjontaa ja -tietämystä.

Kun Suomen Wagner-Seuran 10-vuotisjuhla vietetään keväällä 2001 elämme varmasti hyvin toisenlaisessa Suomessa kuin tänään: millaisia merkityksiä Wagneriin tuolloin liittyy, mitä tehtäviä seura voisi mielekkäästi edistää? 5-vuotisjuhlan jälkeen Uolevi Karrakoski totesi, että viiden vuoden puheenjohtajuuden jälkeen voisi hyvin lopettaa tai perustaa vaikka Berlioz-seuran. Hector Berlioz kaipaisi epäilemättä puolestapuhujia, mutta uskon, että Wagner-seuraakin tarvitaan 2000-luvun Suomessa.

FT Hannu Salmi on turkulainen historian tutkija ja toimii nykyisin Suomen Akatemian tutkijana.

Viitteet:

¹ Ks. lähemmin Hannu Salmi: Richard Wagner Suomessa. Suomalaisen Wagner-reseptin mahdollisuudet 1800-luvulla. Oulun yliopisto. Historian laitos. Eripainossarja n:o 254. Oulu 1991, s. 161-163.

² Suomen Wagner-Seuran rekisteröinti-ilmoitus liitteinen (Uolevi Karrakosken hallussa).

³ Uolevi Karrakoski: ”Suomen Wagner-Seuran alkuvaiheista”, Suomen Wagner-Seuran julkaisu n:o 1 (syksy 1992), s. 1.

⁴ Jarmo Kokkonen: ”Oopperaa vai konserttia”, Turun Sanomat 13.5.1991. Alkuperäisessä kritiikissä lukee oudosti: ”...ulkopuolella liittyneeseen toimintaan.”

⁵ Uolevi Karrakoski: ”Suomen Wagner-Seuran alkuvaiheista”, Suomen Wagner-Seuran julkaisu n:o 1 (syksy 1992), s. 1.

⁶ Uolevi Karrakosken haastattelu 6.5.1996.

⁷ Martti Parkkarin haastattelu 21.5.1996.

⁸ Martti Parkkarin haastattelu 21.5.1996.

⁹ Uolevi Karrakosken haastattelu 6.5.1996. Ks. myös Suomen Wagner-Seuran perustavan kokouksen alkuperäinen pöytäkirja 23.5.1991; Suomen Wagner-Seuran rekisteröinti-ilmoitus (Uolevi Karrakosken hallussa).

¹⁰ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 1/1991.

¹¹ ”Wagner-Seura aloitti Turussa”, Helsingin Sanomat, Suomen Wagner-Seuran leikekokoelma (uutinen ilmestyi syyskuussa 1991).

¹² Kirje Turun Kaupunginorkesterin johtokunnalle 11.9.1991 (kopio), Uolevi Karrakosken hallussa.

¹³ ”Hannu Taanila luennoi ’vaarallisesta Wagnerista’”, Aamuset 9.10.1991.

¹⁴ Hannu Wuorela: ”Vaarallinen Wagner”, Turun Sanomat 5.10.1991.

¹⁵ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 1/1991.

¹⁶ ”Rasismista ja Wagnerista luento”, Turku-lainen 18.10.1994.

¹⁷ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 1/1991.

¹⁸ Suomen Wagner-Seuran toimintakertomus vuodelta 1992 (Uolevi Karrakosken hallussa).

¹⁹ Suomen Wagner-Seuran toimintakertomus vuodelta 1992 (Uolevi Karrakosken hallussa).

²⁰ Uolevi Karrakosken haastattelu 6.5.1996.

²¹ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 1/1992.

²² Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 2/1992.

²³ Matkasta ilmoitettiin jäsenkirjeessä 2/1992, mutta vuoden toimintakertomus osoittaa, ettei yhtään konserttimatkaa tehty.

²⁴ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 3/1992.

²⁵ Suomen Wagner-Seuran hallituksen kokouksen pöytäkirja 22.10.1992 (Uolevi Karrakosken hallussa).

²⁶ ”Wagner-Seuran ensimmäinen stipendi Kai Valtoselle”, Turkulainen marraskuu 1992. Olen käyttänyt Seuran leikekokoelmaa, jonka leikkeistä puuttuvat päivykset.

²⁷ Stipendin pohjana oli Richard-Wagner-Stipendienstiftungin apuraha, jota seura täydensi stipenditililtä.

²⁸ Suomen Wagner-Seuran hallituksen kokouksen pöytäkirja 9.9.1992 (Uolevi Karrakosken hallussa).

²⁹ Uolevi Karrakosken haastattelu 6.5.1996.

³⁰ Suomen Wagner-Seuran julkaisu n:o 1 (syksy 1992).

³¹ Ks. lähemmin Suomen Wagner-Seuran toimintakertomus vuodelta 1993.

³² Tieto perustuu vuoden 1993 toimintakertomukseen.

³³ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 1/1993.

³⁴ Seppo Heikinheimon kirje Suomen Wagner-Seuralle 8.4.1993 (Uolevi Karrakosken hallussa).

³⁵ Suomen Wagner-Seuran toimintakertomus vuodelta 1993.

³⁶ Hans L. Beeekin kirje Peter Häggblomille 21.6.1993.

³⁷ Uolevi Karrakoski: ”Kansainvälistä toimintaa”, Suomen Wagner-Seuran julkaisu n:o 3 (syksy 1993), s. 33.

³⁸ Ibid., s. 33.

³⁹ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 2/1994.

⁴⁰ Petri Salin: ”SWS Bayreuthissa”, Suomen Wagner-Seuran julkaisu n:o 5 (syksy 1994), s. 9-13.

⁴¹ ”Wagner musiikkikäräjillä”, Turun Sanomat 28.10.1994.

⁴² Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 4/1995.

⁴³ Uolevi Karrakosken kirje Tannhäuser-esitykseen lähtijöille 14.2.1994 (kirjoittajan hallussa).

⁴⁴ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 2/1994.

⁴⁵ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 5/1994.

Tukholman *Parsifalista* ks. myös Janne Haapanen: ”Parsifal Tukholmassa”, Suomen Wagner-Seuran julkaisu n:o 6 (keväät 1995), s. 22.

⁴⁶ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 5/1994.

⁴⁷ Suomen Wagner-Seuran jäsenkirje 3/1994.

⁴⁸ Marita Airakorpi: ”Schopenhauer ja hänen vaikutuksensa Wagneriin. Esitelmä Suomen Wagner-Seurassa 1.11.1995”, Suomen Wagner-Seuran julkaisu n:o 7 (syksy 1995), s. 5-13.

⁴⁹ SWS:n kotisivu löytyy URL-osoitteesta <http://www.utu.fi/~hansalmi/sws/index.html>

